

Dat we ons, sinds we deel uit maakten van de ‘beweging van ‘80’ (nog) niet volledig hebben aangepast, heeft onder andere te maken met het feit dat we nooit de illusie hebben gehad dat we met het politiek actief zijn dachten ons geld te kunnen verdienen. Een linkse maatschappelijke carrière waarbij we zouden proberen verzet te organiseren leek en lijkt ons niet realistisch. Daarmee samenhangend waren we ook te zeer bevreesd onze integriteit te verliezen. Maar wat heeft ons dit nu eigenlijk opgeleverd, behalve een goed gevoel? Erg weinig, wat niet wil zeggen dat we de afgelopen 25 jaar niet de nodige ervaringen hebben opgedaan, maar we zijn er echter (met anderen) niet in geslaagd om een perspectief te ontwikkelen. Zo lijkt de situatie te zijn ontstaan dat ook wij weer langs de zijlijn staan en de ons onwelgevallige ontwikkelingen slechts kunnen becommentariëren. Hier hebben we echter geen vrede mee.

Hiervoor bestaan meerdere redenen.

Het is zeker niet voor het eerst dat enkele voormalige activisten schoon schip hebben willen maken, maar onlangs hebben enkelen het wel erg bont gemaakt. Tegen de trend in om het (voormalige) activisme ofwel op een buitengewoon smerige wijze te gelde te maken (Paul Moussault), dan wel hiermee een (weliswaar gelukkig vooralsnog mislukte) politieke carrière vorm te geven (Wijnand Duyvendak), houden wij vast aan een gezamenlijke verwerking van opgedane ervaringen, deze te confronteren met ons leven nu en te blijven zoeken naar een perspectief. Hierbij hebben we nogal wat vragen. Vragen die we onderling bespreken en waar de keuze van de artikelen uit voort komen. Wellicht dat ons project ook anderen bemoedigt en stimuleert om niet terug te vallen in de illusie van partijpolitiek of een volledig geïndividualiseerd bestaan. De maatschappelijke verhoudingen zoals we die kenden, komen steeds meer in beweging – zij het in een richting die we 10 jaar geleden niet voor mogelijk hebben gehouden! Zo breken we ons al jaren het hoofd over hoe we de betekenis van het rechtse populisme moeten duiden. Sinds 11-09-01 en het plotselinge overlijden van Wilhelmus

Fortuyn lijken we in een andere wereld beland, zo ervaren vrienden met een andere huidskleur een aan apartheid grenzend racisme wat elke beschrijving tart. Het vijandsbeeld van ‘de’ islam, gestimuleerd door de politieke kaste, krijgen we middels de media onophoudelijk voorgeschoteld, dit in omloop gebrachte gif mist z’n werking niet. We hebben ten minste begrepen dat velen vergelijkbare ervaringen kennen.

Waar we echter ook mee worstelen is dat we ons steeds meer realiseren dat we nauwelijks zicht hebben op welke veranderingen er op sociaal terrein hebben plaatsgevonden, op dit moment plaatsvinden en inmiddels al weer zijn aangekondigd. Zo kennen en voelen we uiteraard de almaar toenemende werkdruk en de destructieve werking hiervan en weten we van mensen uit onze directe omgeving die gebukt gaan onder de arbeidsdwang van *workfare* en de verwoesting van talloze levens door steeds maar weer nieuwe bezuinigingen. Tot voor kort ondenkbare verslechtingen in ons bestaan, die echter nog steeds volledig in het niet vallen vergeleken met de levensomstandigheden van mensen in andere werelddelen. Het weet hebben van de onvoorstelbare ellende elders op de wereld en de daarmee samenhangende problemen die we in onze directe omgeving waarnemen, willen we niet wegpoetsen. Sterker nog, het gevaar is levensgroot dat we door onze keuzes aan de verkeerde kant belanden. Maar toch, zoals door Bergmann beschreven, het karakteriseren van de situatie wereldwijd als een ‘sociale wereldoorlog’ is ingrijpend, “...dit heeft voor ons een onzeker en broos bestaan tot gevolg wat maar moeilijk door consumptie en entertainment kan worden verbloemd...”.

Wat bezielt ons dan? Nieuwsgierigheid en zoeken naar openingen. We hebben tal van acties gevoerd, en, het moet gezegd, dat was zeker niet alleen kommer en kwel! We hebben daar veel

plezier in gehad, niet in de laatste plaats door grensverleggende ervaringen, en ook veel geweldige mensen leren kennen. Daarnaast voelen we het inmiddels ook zeker als een verantwoordelijkheid om verder te zoeken, proberen openingen te vinden. Niet alleen omdat we zelf, individueel, ook steeds meer in de verdrukking raken (wie niet?) en de noodzaak voelen daar iets tegenover te plaatsen, maar zeker ook als een verantwoordelijkheid naar mensen in onze directe omgeving die ten onder (dreigen te) gaan in.

De keuze voor het referaat van Willi Bergmann is mede hierdoor ingegeven. Hij verbindt ontwikkelingen uit de jaren '80 met tendensen waar we hier steeds minder over horen en zien (ook binnen links!): naast de link met de internationale verhoudingen de link met de sociale politiek die ons allen steeds harder treft. Maar zeker ook het belang van het verzet toentertijd door de directe verwijzing naar het proces, welke inmiddels al weer is afgesloten, tegen een activist van de *Revolutionäre Zellen*, zien wij een invalshoek die ons veel meer aanspreekt dan de Mousault/Duyvendak tendens. De 'vluchtelingencampagne' van de RZ vormde immers niet alleen voor ons een grote bron van inspiratie, maar het doet ons natuurlijk ook deugd dat er nog altijd activisten zijn van de generatie van onze ouders die niet de kop hebben laten hangen maar gemotiveerd blijven zoeken naar een perspectief. Dat enkele voormalige activisten van de *Revolutionäre Zellen* bereid zijn gebleken te spreken over hun ervaringen, in plaats van aan te komen zetten met misplaatste spijtbetuigingen of hun collectieve ervaringen te gelde te maken voor privé-gewin, spreekt ons zeer aan.

Naar ons idee belicht Bergmann een samenhang van ontwikkelingen zoals we die niet vaak meer lezen en die hopelijk verhelderend werkt.

Volgens hem wordt het overschot aan mensen wat ontstaat binnen de modernisering van de landbouw en leefgebieden die door de NAVO van de een op andere dag tot *areas of vital interest* werden benoemd, bestreden met het vijandsbeeld van islamisme als migratie. Het bestempelen van het islamisme als vijandsbeeld wordt in de VS en Duitsland door tal van wetenschappers ondersteund die deels zelfs deel uit maken van het militaire apparaat. (Hoe zit dit eigenlijk in Nederland?). Het heeft er alle schijn van dat dit vijandsbeeld functioneert als het nieuwe 'ongewenste element' zoals dat door Eberhard Jungfer werd beschreven in zijn opstel handelend over de politiek tegen de Oostjoodse vluchtelingen gedurende het interbellum. De overeenkomsten met de hedendaagse stigmatisering van het islamisme en de speciale behandeling door de staat waarmee het vijandsbeeld wordt gevoed zijn frappant.

Ondanks dat het bij de tekst gaat om een bewerking van een referaat en het dus geen doorwrocht artikel betreft, willen we het toch onder de aandacht brengen. Het referaat is overigens zeker niet onomstreden. Ook binnen onze groep heeft het tot de nodige discussie geleid, zo zou de indruk kunnen ontstaan dat het hierbij gaat om de beschrijving van een quasi automatisch proces wat als een stoomwals op ons af komt en waaraan geen ontsnapping mogelijk lijkt. Dat lijkt ons toch niet de opzet van Bergmann. Hij maakt, samen met een aantal andere grijsaards, niet voor niks deel uit van een groep mensen die reeds meer dan 40 jaar(sic!) op zoek is naar een revolutionair links perspectief en inmiddels een schat aan praktische ervaringen, daarmee samenhangende, theoretische inzichten hebben opgedaan die naar onze overtuiging van belang zijn om in te brengen in discussies en praktische initiatieven.

In ieder geval vormt de in het referaat geformuleerde samenhang tussen de postdemocratie, de als 'antiterrorisme' ingeklede strijd tegen de armoede en de met de metafoor van de als hydra betitelde vormen van verzet tegen het wereldwijde kapitalisme, belangrijke aspecten van de maatschappelijke totaliteit waar we ons meer in willen verdiepen. Dat blijkt in dit nummer uit de recensie van het boek van Marcus Rediker en Peter Linebaugh, *The Many-Headed Hydra* en de uit de *New Left Review* vertaalde artikelen van Ro Naastepad en Servaas Storm over Nederland na Fortuyn en van Alain Badiou over het huidige Frankrijk onder Sarkozy.

ANTITERRORISME – WERELDOORLOG TEGEN MI- GRATIE EN ARMOEDE (1)

~

Willi Bergmann

Dreigingsscenario's en vijandsbeelden vormen wezenlijke elementen van een postdemocratische politiek. De meerderheid van de bevolking moeten binnen een veiligheidsdispositief worden geïntegreerd, waarbij niet meer in een maatschappelijke belangenafweging wordt voorzien – hoe gebrekkig deze in eerdere democratische samenlevingen naar westerse snit ook geweest moge zijn.

In plaats daarvan groeit het aantal dreigingsscenario's:
Dreiging van terrorisme, van energieschaarste, van klimaatverandering of nieuwe migratiegolven. Het antiterrorisme vormt één van de media waarmee een nieuw type “veiligheidsmaatschappij” ontstaat (het begrip ontleen ik aan Tobias Singelstein en Peer Stolle) (2). Niet eens meer de schijn van een maatschappelijke dynamiek, geen belangenafweging want Hartz IV (3) en lage lonen kunnen nooit met belangen in overeenstemming worden gebracht. In plaats daarvan risicomangement en integratie van een meerderheid van de bevolking in een veiligheidsstrategie. Iedereen z'n eigen politieagent in het hoofd en de dwazen als bewakingsdienst of risicofactor.
De nieuwe veiligheidspolitiek ontwikkelt zich op een wereldwijd terrein van sociale conflicten en tegelijk als een historische aanval en poging om greep te krijgen op de subjecten binnen de context van een maatschappelijke omwenteling. Vanuit deze strijd kunnen de actuele veiligheidsstrategieën en haar vijandverklaringen worden uitgelegd. Voor de metropolen hebben

Detlef Hartmann en Gerald Geppert dit in het meest recente deel van de “Materialien” beschreven - de druk om zich als subjecten bloot te geven wordt verhoogd, zwakke of onwillige subjecten worden uitgesloten en als risicofactor behandeld(4).

Op wereldwijd niveau is er sprake van een analogie met dit veranderingsprogramma, alleen op een geheel ander niveau. Uitsluiting, loskoppeling, controle, vernietiging. Op wereldschaal is sprake van een permanente wereldoorlog die wij, bewoners van de metropolen, hier ondanks al onze goede intenties steeds weer verdringen. We moeten haar wel verdringen omdat we anders als subjecten in de metropolen niet zouden kunnen overleven. Dit heeft voor ons een onzeker en broos bestaan tot gevolg, wat maar moeilijk door consumptie en entertainment kan worden verbloemd. Van binnen weten we immers dat in een foute maatschappij geen goed leven mogelijk is.

Wat betekent antiterrorisme sinds 2001?

Ik begin met een omschrijving van Heiner Busch en Norbert Pütter. Ze beschrijven drie ontwikkelingen sinds 9.11:

- de internationale infrastructuur van controle
- nieuwe oorlogen en militaire operaties
- *“ten derde wordt in een antiterroristische strijd een instrumentarium ontwikkeld die zich aan de gebruikelijke*

categorieën onttrekt. Het is geen oorlog, noch strafvervolgning, noch bestrijding van gevaar, het verbindt militaire en politionele acties met die van geheime diensten, het staat buiten het rechtssysteem en maakt betrokkenen machteloos, het schakelt de publieke opinie en parlementen uit en combineert geheime uitvoerende praktijken met een breed repertoire aan sancties”(5)

Of we hier van een nieuwe vorm van permanente uitzonderingstoestand moeten spreken laat ik aan rechtsfilosofen over. De meest recente voorstellen van de CDU over een veiligheidsraad wijzen in deze richting. Het opheffen van *checks and balances*, in plaats daarvan een permanente “integrale bestrijding”, steeds nieuwe loten aan de stam van veiligheidsinstanties die hun eigen dynamiek ontwikkelen, *task forces* zonder elke vorm van controle.

Ter illustratie een voorbeeld: sinds begin 2006 bestaat hier in Treptow bij het BKA het GASIM (Gemeinsame Analyse- und Strategiezentrum illegale Migration). Hier neemt het BKA aan deel, de landelijke politie, de douane, de federale inlichtingendienst voor het buitenland, de federale binnenlandse veiligheidsdienst, het Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (vert: vgl. IND), het Ministerie van Buitenlandse Zaken en de verschillende deelstaten.

Taak van het GASIM is *“het verzamelen van alle beschikbare informatie op het gebied van illegale migratie, het bestuderen en analyseren daarvan, het opstellen van situatieschetsen, internationale samenwerking, de analyse van de samenhang van illegale migratie met algemene en georganiseerde criminaliteit, illegale tewerkstelling en misbruik van sociale voorzieningen, het initiëren en ondersteunen van gerechtelijke vooronderzoeken alsook het opzetten en waarnemen van een early-warning-functie”* (6).

Op Europees niveau heeft de veiligheidspolitiek voor een belangrijk deel te maken met de controle van migratie- en vluchtelingen-

bewegingen. SIS, SIS II, VIS (Schengen Informatie Systeem, Visa Informatie Systeem) – controlesystemen waarmee in eerste instantie buitenlanders worden geregistreerd, maar die zich ook zouden kunnen richten op de bevolking in de EU (7). Het AZR (Ausländerzentralregister) in Keulen als prototype van een bijna volledige registratie, zal met SIS II op Europees niveau worden uitgebreid en van nieuwe *plug-ins* worden voorzien. Sinds februari 2008 ligt de nieuwe Border Package van de Europese Commissie klaar dat de komende vier jaar zal worden uitgevoerd: Frontex (8) zal tot een “Integrated Border Management System” worden uitgebreid wat wil zeggen dat de controle op migratie, de douane en veiligheidsinstanties onder een gezamenlijk commando zullen worden gebracht. Hier worden nog de coördinatie en versterking van het grensbewakingssysteem EUROSUR en een immigratiebestand met biometrische registratie aan toegevoegd (9).

Dits is niet het moment om de uitbreiding van de vluchtelingenpolitiek tot een internationaal migratieregime weer te geven - een proces dat hier in Europa met Schengen in 1985 is begonnen en wat zich in de jaren daarop tot een supranationaal netwerk van agentschappen en organisaties heeft uitgebreid (10). Het trans-atlantische antiterrorisme heeft deze ontwikkelingen enorm gestimuleerd. De Homeland Security van de Verenigde Staten, de Europese vluchtelingenbestrijding en het Britse antiterrorisme hebben elkaar wederzijds beïnvloed. Kernwoorden: de Britse Terrorism Act in 2000, de Amerikaanse Patriot Act van 2003, vervolgens de Britse Prevention of Terrorism Bill van 2005, en hier tussendoor de Europese Ministerraden in Tampere in 1999, in Sevilla in 2002 enzovoort tot en met het Europese Arrestatiebevel.

Tot zover voorlopig het thema antiterrorisme. Wat is echter “terreur”? We hebben het hier nu niet over Al Qaeda. De antiterreurwetten lagen voor 9.11 al klaar. Er werd op een aanleiding gewacht om ze in te voeren.

De willekeurige en de op een gegeven ogenblik doelbewust geformuleerde definitie van het begrip “terreur” lijkt mij belangrijk – “niet meer gerelateerd aan bepaalde handelingen, maar aan een moreel element waarvan de definitie zeer breed is geformuleerd en de strafnorm aan de destabilisering van de staat is gekoppeld - of aan de opzet daartoe”(11). De regeringen stellen vast wie een terrorist is. Dit gaat bijvoorbeeld ook om “gewelddadige radicalisering van jongeren in steden, die door terroristische groepen in toenemende mate als handlangers voor hun criminele doeleinden worden gebruikt” (aldus het Spaans voorzitterschap van de EU), of juist ook migranten die onder een algehele verdenking worden geplaatst terroristen te zijn.

De politiek van de honger

Ik kom uit een politieke stroming die al dertig jaar geleden het kapitaal niet als een gegeven, maar als een sociale verhouding heeft opgevat, als een kapitalistische waardevormingsstrategie binnen een strijdverhouding. We hebben geprobeerd deze opvatting ook in de imperialisemeanalyse – zo heette dit vroeger – te verwerken. Niet als een zich autonoom ontwikkelend meerwaardevormend kapitaal en ook niet de strijd van de volkeren tegen de imperialistische hoofdvijand of zoiets. Ook de nationale bevrijding heeft ons niet geïnteresseerd, maar de andere kant, de wereldwijde sociale omwenteling van de jaren '60 en '70, het wegtrekken van de bevolking van de derde wereld van het platteland naar de steden en de grenzen over, hun aanspraken op consumptie en op een beter leven, de “*revolution of expectations*” (12).

Deze omwenteling is wat ik sociale beweging noem. De aanspraken en verwachtingen van mensen binnen deze sociale bewegingen stegen boven het aanbod van een versnelde kapitalistische ontwikkeling uit. De mensen die naar de steden troken deden dat niet omwille van de Groene Revolutie of de ontwikkelingsplannen van de Wereldbank in het tijdperk McNamara. Ze wilden brood, elek-

tricieit, een televisie, een koelkast en een toekomst voor hun kinderen. Ze waren in eerste instantie consumenten en geen lage-lonen-arbeiders.. Deze mensen, zo zagen de ontwikkelingsstrategen het, aten de ontwikkeling op!

Men zou de bevolking dus moeten indammen en hun mentaliteit veranderen voordat ze überhaupt voor “de ontwikkeling” in aanmerking zouden kunnen komen. Het ontwikkelingsperspectief concentreerde zich op de opkomende Aziatische staten rondom Vietnam en in de rest van de wereld ontwikkelde zich een soort staat van beleg. Belegering van bewegingen in de *slums*, regionale hongerzones, verhindering van migratie. Volgens mij is het voor de discussie nu van belang dat er toen, medio jaren '70, twee mechanismen waren waarmee de omschakeling van een ontwikkelingsperspectief naar een belegering van het sociale werd geënsceeneerd: de energiecrisis en de voedselcrisis. Toen een door de Amerikaanse regering bewust geënsceeneerde schaarste op de wereldvoedselmarkt. Men sprak in de eerste helft van de jaren '70 over “Food Power”, en het voedselwapen in handen van de USA. Energiecrisis en voedselcrisis - net zoals dit jaar. We weten sinds de NACLA-publicatie over de Amerikaanse graanstrategie, in 1975, dat honger als noodlot en als natuurramp allang niet meer bestaat. Maar er bestaat een politiek van honger, honger als *laissez faire*, honger als triage (13). Honger echter ook als voorwaarde voor de Food for Work-programma's overal ter wereld: wie niet werkt zal ook niet eten.

De huidige door de media gecoverde hongerramp werd al maanden geleden voorspeld en nu ze daadwerkelijk is uitgebroken, worden er grootscheepse internationale vergaderingen en conferenties georganiseerd, om 500 miljoen dollar in te zamelen. Net zoveel als drie dagen oorlog in Irak kost of 1/100 deel van de jaarlijkse landbouwsubsidies van de EU. En omdat we het nu toch over dit thema hebben: wie Mike Davis' boek “*De geboorte van de derde wereld*” heeft gelezen weet dat het ook in de 19^e eeuw al niet anders

was: nooit was de export van graan bijvoorbeeld zo groot als in het hongerjaar 1877, toen er in enkele regio's meer dan 1/3 deel van de bevolking van de honger omkwam (14). Honger lijkt een vraagstuk van de markt, van koopkracht, van de beurzen van Chicago - maar de graanprijs en de energieprijzen vormen sinds mensenheugenis een weerspiegeling van de wereldwijde imperialistische crisispolitiek, van het manipuleren, of het uitsluiten en beteugelen van mensen.

Vanuit de optiek van het wereldwijde kapitaal zijn er teveel mensen op de wereld. Zelfs in de beste tijden van McNamara, toen de Wereldbank nog dacht dat ze de hele wereld kon kapitaliseren en de bevolking van de derde wereld aan het werk kon zetten, wist men dat enkele honderden miljoenen mensen – lees landlozen en kleine boeren – geheel overbodig waren voor deze ontwikkeling (15). Het idee van ontwikkeling was altijd verbonden met de decimering van de bevolking. Het werd beter geacht de guerrillastrijder in de baarmoeder te doden dan in de bergen. Om oorlogen en natuurrampen hun werk te laten doen. Deze verholde wetenschap doordrenkt sindsdien elke strategische discussie over de Noord-Zuid-relaties. Het vraagstuk spitst zich echter in het tijdperk van het wereldwijde kapitalisme op extreme wijze toe.

Teveel mensen?

Ik zou hier uitvoerig Samir Amin willen citeren (16), de grote Afrikaanse ontwikkelingstheoreticus, want wat hij zegt raakt de kern, het cruciale probleem en het strijdtterrein van de komende decennia: het kapitalisme en het imperialisme dragen genocide met zich mee als ze niet **worden tegen gehouden**.

“Als we de landbouwproductie eens vanuit een wereldwijd perspectief bekijken, kunnen we concluderen dat er wereldwijd altijd nog meer dan drie miljard mensen, dus de helft van de wereldbevolking, in boerensamenlevingen en van de landbouw leven. Hoe ziet het ontwik-

klingsconcept van de Wereldhandelsorganisatie (WTO) er voor de toekomstige landbouw uit?

Het is gebaseerd op het idee dat de landbouw alleen volgens de naar maximale winst strevende kapitalistische productie zou moeten worden georganiseerd. Dit betekent dat, wanneer dit concept wereldwijd zou worden gevolgd, voor het produceren van dezelfde opbrengst in plaats van 3 miljard mensen, nog slechts 50 miljoen boeren nodig zouden zijn. Hiervoor in de plaats zou, overeenkomend met de belangen van de voorstanders van zo'n systeem, een zeer winstgevend, transnationale agribusiness ontstaan.

Op de vraag naar wat er met de mensen gebeurt die vervolgens niet meer op het platteland kunnen overleven, met de “rest” van drie miljard mensen, de helft van de wereldbevolking dus, bestaat geen antwoord. Moeten ze bijvoorbeeld naar de stad migreren? Nu is al overduidelijk dat als gevolg van deze landbouw, steden zijn ontstaan met enorme slums, zoals Bombay, Mexico City en talloze andere steden. Maar dit is, gelet op wat ons te wachten staat, als de voorstellen van de WTO worden aangenomen, pas het begin.

Het forceren van een kapitalisering van de landbouw zal namelijk niets anders dan een sociale genocide op de helft van de mensheid tot gevolg hebben. Voor hen zou geen plaats meer zijn. Sterker nog: vanuit de exclusieve logica van de economische rationaliteit en financiële efficiency zouden ze niet alleen inefficiënt, maar geheel overbodig zijn. Volgens de kapitalistische logica moeten ze worden weggevaagd.”

Zeker is dat de kapitalisering van de landbouw en de klimaatverandering ertoe zullen leiden dat miljoenen mensen zullen worden uitgestoten en verdreven. Wanneer de migratieroutes zijn geblokkeerd, zal dit leiden tot een concentratie van mensen onder precarie omstandigheden die doen denken aan het bestaan in kampen. Mike Davis heeft dit als “urbanisering in situ” omschreven, een proces dat plaatsvindt naast de groei van de al bestaande steden (17). Daarbij kan de tendens worden waargenomen dat deze conglomeraten vervolgens met hekwerken en

muren worden omringd en aan hun lot worden overgelaten. Het zijn de plaatsen voor wereldvoedselprogramma's en incidentele militaire interventies, plaatsen van veldonderzoek en *governance*-studies - hier kom ik op terug.

Niet alleen de kapitalisering van de landbouw is oorzaak voor de verdrijving en de *containment* van de bevolking van de derde wereld. Een andere reden is de aanspraak op nog meer territoria als "*areas of vital interest*" – dus gebieden waar olie en grondstoffen worden gewonnen, bio-reservaten of regio's van strategische betekenis waaruit de mensen d.m.v. het ensceneren van stammenconflicten, hongers of door militaire interventies worden verdreven. Vluchtelingenkampen en op andere wijze leeg gemaakte en opgewaardeerde gebieden, staan op veel plaatsen te boek als het resultaat van gewapende bevrijdingsbewegingen en als *outcome* van oorlogen tussen *warlords*.

Is er sprake van 10 miljoen vluchtelingen, zoals door het UNHCR wordt opgegeven, of 100 miljoen? Dat is een kwestie van definitie, of de binnenlandse vluchtelingen mee worden geteld of niet.

“Door de grote ontwikkelingsprojecten – het bouwen van stuwdammen, industriële centra of plantages – raken elk jaar tussen de 5 en 15

miljoen mensen ontheemd. De verdrijving ten gevolge van milieuproblemen is qua schaal nog veel spectaculairder – het Zentrum für Katastrophenforschung noemt voor 2006 een aantal van 145 miljoen slachtoffers... Er mag worden verondersteld dat het aantal verdreven mensen vanwege de grote ontwikkelingsprojecten en natuurrampen vijf tot zes maal hoger ligt dan het aantal slachtoffers van politieke conflicten. In totaal zouden er wel tussen de 100 en 200 miljoen mensen van verdrijving het slachtoffer kunnen zijn” (18).

Maar hoe zit het met de arbeid?

Ik heb het er over gehad hoe hele regio's a.h.w. worden "opgewaardeerd". Waarde wordt in een imperialistische context gegenereerd door het toeschrijven ervan: opwaardering, omwaardering – door speculatieve processen die natuurlijk nauw samenhangen met de stand van de sociale strijd. A.h.v. de energie- en levensmiddelenprijzen kan dit goed geïllustreerd worden. Maar hoe zit het met de arbeid? Zonder arbeid en meerarbeid geen kapitalisme. Ook in de globale context blijft dat zo. Maar globaal betekent nog altijd ongelijktijdig: zones van creatieve produktiviteit met de hoogste waarde-toevoeging, zones van seriële we-

reldmarktarbeid, armoederegio's. De tayloristisch georganiseerde wereldmarktarbeid heeft zich de afgelopen jaren in China geconcentreerd, onder door de staat gegarandeerde verhoudingen. Het betekent de uitbreiding van armoedezones in andere delen van de wereld. M.a.w. de sociale strijd van de landarbeiders in China (19) zal de overlevingskansen in andere delen van de wereld verbeteren.

En dan nog dit: in het algemeen wordt er van uit gegaan dat het arbeidsvolume in het netwerk van de Global Cities is toegenomen en verder zal toenemen – als combinatie van productieve creativiteit en high-tech enerzijds, met smerige arbeid en “high touch” anderzijds. Aan de andere kant echter staat de seriële wereldmarktproductie op de drempel van een over-accumulatie. De stijging van de energie- en levensmiddelenprijzen zijn in dit verband een belangrijke indicatie. En de veel beklagde productiviteit van de armen in de sloppenwijken draagt nauwelijks merkbaar bij aan de wereldwijde waardeproductie.

Als we het globale imperialisme als terrein van een wereldwijde conflictualiteit willen opvatten, zijn arbeid en waardeproductie nog steeds belangrijk. Ze staan echter niet centraal in een analyse die uitgaat van de werkelijke sociale strijd zelf. Nieuwe opvattingen van anti-imperialisme zullen zich uit deze strijd ontwikkelen. Voorlopig is het in deze zin zeker juist om het overleven van alle mensen absoluut centraal te stellen.

Het wereldwijde kapitalisme is in tegenspraak met de wil tot overleven van 1/3 van de wereldbevolking. Dat is de kern van mijn betoog vanavond. Elk anti-imperialistisch debat dat het overleven van de perifere, uitgesloten bevolkingen niet tot speerpunt maakt, wordt medeplichtig aan de sociale genocide waarover Samir Amin gesproken heeft. De belangrijkste sociale bewegingen tegen de genocide zijn de migratiebewegingen.

Oorlog in de steden: nieuws uit Irak

Migratie, kampen, oorlog tegen de arme bevolkingen. Wat heeft dat met anti-terrorisme te maken? Nogmaals: het gaat hier niet om Al Qaeda of de Moslimbroeders die hun oorlog tegen het imperialistische westen voeren om zich t.o.v. de armen als alternatieve orde en uitbuitersklasse te presenteren. In zekere zin zijn Al Qaeda en Hamas een medium waarmee de anti-terreur-oorlog zich tegen de armen richt. Misschien wordt duidelijk wat ik bedoel als ik het over de verandering van de oorlogsvoering in het Midden Oosten heb.

Ik kan beginnen te vertellen dat de NAVO sinds 1999 een nieuw strategisch doel heeft die boven de verdediging van de lidstaten uitstijgt en gericht is op de verdediging van wereldwijde strategische belangen (20). Het is al bijna 10 jaar geleden dat Kosovo de eerste proeftuin was voor deze nieuwe doctrine. In de eerste plaats ging het toen om het indammen van vluchtelingenbewegingen (21). Om ervoor te zorgen dat er geen misverstanden ontstaan t.a.v. veronderstelde ‘kwade’ Amerikaanse en ‘goede’ Duitse bedoelingen, citeer ik ter illustratie van de NAVO-doctrine geen Amerikaans document, maar de toenmalige minister van defensie Struck, die de Europese belangen in 2004 als volgt onder woorden bracht:

“... de bescherming tegen het internationale terrorisme of het inperken van de gevolgen van destabiliserende conflicten in Europese buurlanden. Daarbij hoort ook de bescherming tegen illegale migratie en georganiseerde misdaad alsook het veiligstellen van de energie- en grondstoffentoevoer. Dat zijn legitieme gezamenlijke belangen, die gemeenschappelijk internationaal handelen van de Europese staten kunnen vereisen” (22).

Gemeten aan de vooroorlogse plannen van de regering Bush (23) kan men zeggen dat de oorlog in Irak mislukt is. Het plan van de

neo-conservatieven was een “regime-change” als model voor het gehele Midden oosten. Maar is die oorlog werkelijk op een fiasco uitgelopen? Tijdens het verloop van de oorlog ontwikkelde zich een nieuwe strategie die in zekere zin teruggrijpt op de ervaringen van de “low intensity conflicts” opgedaan t.t.v. de regering Reagan in Midden Amerika (24). Er wordt echter m.n. geput uit ervaringen opgedaan door het Israëliëse leger in de Gazastrook. “Containment” van de bevolking, het insluiten met muren en prikkeldraad, strafexpedities en zo nu en dan een gerichte aanval. De “slum cities” zijn zo onderhand tot “centraal slagveld van de toekomst” geworden (25).

Het gaat in Irak dus helemaal niet meer per sé om het in het zadel helpen van een nieuw regime – in ieder geval is er geen haast bij – maar om een nieuwe vorm van militaire controle op de lange termijn, een nieuwe militaire vorm van conflict- en risicomanagement en natuurlijk ook de controle over de olie en de olieprijs (26). Ondertussen wordt de oorlog verregaand geprivatiseerd: 40% van de oorlogsuitgaven vloeien naar Blackwater en andere particuliere militaire dienstverleners (27). Nog interessanter lijkt me dat de oorlog inmiddels als een sociale oorlog verwetenschappelijkt wordt. De counterinsurgency baseerde zich op het handboek van een oude generaal. De sociale oorlog is een wetenschappelijk programma bestaande uit “governance”, “embedded” cultureel antropologen en begeleidende veldstudies. Het gaat om een nieuwe vorm van militaire politisering – governance i.p.v. democratie. Het omschakelen naar een nieuwe vorm van oorlogsvoering werd duidelijk met de aanstelling van generaal Petraeus. Petraeus is niet alleen afgestudeerd aan West Point. Hij was ook assistent-professor politicologie in Princeton. Zijn staf bestaat uit een groep academisch en politicologisch geschoolde officieren (28). Inmiddels bepaalt deze militaire staf de politieke strategie voor Irak. Het zijn niet meer de denktanks van de neo-conservatieven die de politiek bepalen. Dat doen de militairen inmiddels zelf.

Deze verandering wordt ook duidelijk aan de hand van het voorbeeld van de RAND-Corporation (29). Deze houdt zich al lang niet meer bezig met een nucleaire vernietigingsslag, maar met gezondheids- en bevolkingspolitiek, stedenbouw, criminaliteitsrisico's en “militarized operations on urban terrain”. Oorlog is vandaag de dag – in Irak maar ook in Afghanistan – “gewapend sociaal werk”, opstandbestrijding waarbij de bevolking in het middelpunt staat.

“Etnologen aan het front” (30) – De deelname van etnologen aan de oorlog wordt sinds september 2007 aanzienlijk uitgebreid en “ingebod” op brigade- en divisieniveau. Om “maatregelen die recht doen aan de cultuur” in het betreffende strijdgebied te kunnen nemen. Zoiets noemt men een HTS-programma: “Human Terrain Systems”. Deze gang van zaken is bekend geworden na een controverse tijdens de jaarvergadering van de American Anthropological Association.

Een dergelijke controverse hier in Berlijn laat nog op zich wachten. Ruim een jaar geleden heeft hier SFB700 het licht gezien (31). Hieraan nemen meer dan 50 wetenschappers deel die zich bezighouden met het thema: “Governance in gebieden met begrensde statelijkheid: nieuwe regeringsvormen”. Nieuwe regeringsvormen betekent: militair bestuur. I.s.m. het ministerie voor economische samenwerking en ontwikkeling werd onder meer veldonderzoek in Afghanistan uitgevoerd. De probleemstellingen gaan ervan uit dat mislukte staten een permanente aanwezigheid van “externe actoren” behoeven. M.a.w. militaire bezetting om de bevolking te pacificeren (32).

Anti-terrorisme tegen migratie

Keren we terug naar migratie: 1999 was het crisisjaar van de vluchtelingen waarin de oorlog tegen de vluchtelingen in Joegoslavië gedeeltelijk samenviel met het Europese “Actieplan voor Irak” (33). Dit actieplan

werd uiteindelijk door de oorlogspolitiek van de VS achterhaald. Sindsdien is niet alleen het Midden Oosten, maar zijn het hele Middellandse Zee-gebied en Noord Afrika gemilitariseerde en tendentieel ook door “externe actoren” te exploiteren gebieden. Noord Afrika staat als veiligheidsbedreigende regio in het middelpunt van de Europese belangstelling. Tegen 2025 zal volgens VN-schattingen 2/3 van de landbouwgrond in Afrika verdwenen zijn.

“De afgrendeling van de zuidgrenzen van de Maghreb is niet alleen in het belang van de Europese migratiepolitici, maar ook van de Amerikaanse terrorismebestrijders. Scherpere grenscontroles in de Sahara, luchtruimbewaking en technische hulp door mobiele Amerikaanse militaire teams, zijn de Noord-Afrikaanse dimensie van de internationale “oorlog tegen het terrorisme” ... Het is echter ook in het belang van het tegengaan van de illegale migratie. Zo wordt er openlijk op NAVO-vergaderingen over gesproken (34)”.

Helmut Dietrich heeft 3 jaar geleden onderzoek gedaan naar “de Middellandse Zee als nieuwe intimidatie-regio” en daarbij gewezen op de verandering van vijandsbeelden (35). Eerst was het nog de georganiseerde misdaad die in 1997 het vijandsbeeld m.b.t. migratieprocessen, o.a. uit Irak, belichaamde. De toenmalige minister van binnenlandse zaken Kanther sprak i.v.m. de aankomst van grote vluchtelingenschepen over “crimineel georganiseerde illegale migratiebewegingen.” Toen de oversteek van de Middellandse Zee zich in toenemende mate naar kleinere boten verplaatste, wat zoals bekend duizenden mensen met hun leven hebben moesten betalen, richtte de activiteit zich steeds meer op het tegenhouden van migranten in Afrika zelf en het bijebrengen in zgn. “begroetingskampen” (deze betiteling van Schilly zal men niet snel vergeten!). Na de aanslagen in Casablanca 2003 en Madrid 2004 kreeg de militarisering van het westelijke deel van de Middellandse Zee een anti-terroristische lading. De *Boat-people* werden deel van een “islamitisch” dreigings-

scenario en de EU stelde steeds meer in het werk om Noord Afrika en de Sahel een anti-terroristische veiligheidspolitiek op te dringen: het oprichten van opvangkampen, uitwijzen van migranten naar de woestijn en militaire samenwerking. De IOM is ook betrokken. Ze zorgt voor de (militaire) uitrusting van de grenscontrole tussen de Sahellanden. Het Actieplan Irak werd in 2002 opgevolgd door het Actieplan Marokko (36). Minstens zo belangrijk waren de bilaterale verdragen tussen Duitsland en Tunesië in 2003, Italië en Libië 2004 en Frankrijk en Algerije 2005. Richting Libië was tot enkele jaren terug een ongehinderde immigratie vanuit Afrika mogelijk. Sinds de toenadering tot het westen bepalen omheiningen, het inperken van de bewegingsruimte, registratie en deportatie echter het beeld. Investerings worden gekoppeld aan toezeggingen omtrent veiligheidsmaatregelen. Een nieuwe geografie, gekenmerkt door verboden gebieden, beschermde investeringszones en “areas of vital interest” (olie, fosfaten (37)) bepaalt het land, sinds het niet meer tot de “schurkenstaten” wordt gerekend.

De cirkel sluit zich. Ik heb gesproken over de revolutie van de bevolking in de 3e wereld en hun definiëring als overtolligen. Ik heb over migratie als uitbraak uit deze misère gesproken. Ik heb laten zien hoe nieuwe militaire strategieën deze overtolligen als mikpunt hebben en hoe behulpzaam de wetenschap hierbij is. Ik heb verteld hoe het vermengen van islam en migratie leidt tot de constructie van een nieuw vijandsbeeld dat de vluchtelingen stigmatiseert en ze tot staatsvijanden maakt. De grensoverschrijding wordt tot een vijandige, bijna terroristische daad. Eind 19^e eeuw noemde Bismarck de Oost-Joden “het ongewenste element”, als zijnde een element dat de staat destabiliseert. Stigmatisering en speciale behandeling door de staat zijn altijd het fundament van racistische vijandsbeelden geweest (38). De scheiding tussen gewenst en ongewenst, de uitsluiting van tot overtollig verklaarde mensen wordt tot de belangrijkste functie van de migratiepolitiek (39). De

Europese “Verklaring van Berlijn” van 2007 noemt terroristen, georganiseerde misdaad en illegale migranten in één adem als vijanden van de vrije orde. Het anti-terrorisme dient tot rechtvaardiging van een politiek die mensen de woestijn instuurt en laat verdrinken. De Straat van Gibraltar is momenteel het grootste massagraf in de na-oorlogse Europese geschiedenis.

Een nieuwe hydra?

Ontbreekt er nog iets? Ja natuurlijk, eigenlijk het allerbelangrijkste deel. Het deel dat altijd te kort gedaan wordt. De ongewensten zijn immers niet alleen vijanden van de regeringen en slachtoffer van de uitsluiting, maar ook subjecten in opstand. Een meertalig, mobiel en wereldwijd volk dat in een nieuwe wereld opstaat (40). Dwars door alle continenten en ondanks alle migratiesystemen (41) treden de armoedezones in de 3^e wereld in verbinding met LA, Bombay, Rio, Parijs, Moskou, Berlijn. Er ontstaat een nieuw cosmopolitisme van onderaf, een nieuwe subjectiviteit in de strijd tegen de wereldwijde kapitalistische ordening. Het panorama van het verzet doet in meerdere opzichten denken aan de transatlantische mobiliteit in de 17^e en 18^e eeuw, die door Linebaugh en Rediker als veelkoppige hydra is beschreven (42). Dit boek is niet alleen lezenswaardig en goed te lezen. Het komt op mij paradigmatisch over. Op dezelfde manier, net zo beschrijvend en empatisch, zouden we ons een begrip van het veelvoudige verzet tegen het dodelijke imperialisme kunnen toe-eigenen.

“Als de verzetsacties en offensieve handelingen (van onderaf), die ieder uur van de dag ergens op deze aarde plaatsvinden, in de media net zo uitvoerig belicht zouden worden als de kapitalistische concentratie-bewegingen en de beursactiviteiten in de grote financiële Cities, dan zou de omvang van de strijd een ieder duidelijk voor ogen staan”(43). Deze strijd is desperaat en ten dele tegenstrijdig. Deels ook vertwijfelt en regressief. Maar in de strijd tegen het wereldwijde imperialisme zullen zich nieuwe verbindingen vormen tussen de koppen van de hydra. Een alternatieve wereld van het verzet, waarin

geen mens meer overbodig of ongewenst hoeft te zijn.

Noten:

1. Het artikel is een bewerking van een toespraak gehouden op 17 mei 2007 in het Huis van de Democratie in Berlijn. De bijeenkomst met als thema anti-terrorisme werd georganiseerd n.a.v. het proces tegen Thomas Kram, voormalig lid van de Revolutionäre Zellen. Zie voor meer info www.freilassung.de
2. Tobias Singelnstein, Peer Stolle, Die Sicherheitsgesellschaft. Soziale Kontrolle im 21. Jahrhundert, 2. Auflage, Wiesbaden, 2008.3
3. Hartz IV is een bezuinigingsoperatie waarbij m.n. door het verlagen van werkloosheidsuitkeringen de druk op werkzoekenden zou moeten worden verhoogd. Begin 2010 bepaalde het Duitse Constitutionele Hof dat de hoogte van de uitkering niet voldoet aan het “grondrecht op een menswaardig bestaansminimum” en dat ze voor 1 januari 2011 opnieuw berekend moeten worden.
4. Detlef Hartmann, Gerald Geppert, Cluster. Die neue Etappe des Kapitalismus, Berlin/Hamburg, 2008; www.materialien.org/index/html
5. Heiner Busch en Norbert Pütter, Staatsgewalt jenseits des Rechts, in: Bürgerrechte & Polizei / CILIP 87 (2/2007)
6. Rolf Gössner, Menschenrechte im Zeiten des Terrors, Hamburg 2007
7. Bericht over het 11e Europees politiecongres in Berlijn, 28-30.01.2008: www.nachdenkseiten.de/wp-print.php?p=3039
8. Afkorting van *Frontières extérieures*, formeel: *Europees Agentschap voor het beheer van de operationele samenwerking aan de buitengrenzen*.
9. Bernd Kasperek, Perfektion des Grenzregimes, AK 527, p. 11 en <http://frontex.antira.info/>
10. Franck Düvell, Die Globalisierung des Migrationregimes, Berlin 2002 (Materialien für einen neuen Antiimperialismus, deel 7)
11. Jean- Claude Paye, Das Ende des Rechtsstaats, Zürich 2005. In het eerste deel van het boek een goed overzicht over de transatlantische doordringing van de maatschappijen door de antiterrorwetten – de theorie van het tweede deel kan ik voor het grootste deel niet volgen. Global war on Liberty

12. AUTONOMIE Neue Folge. Nr. 10, Antiimperialismus in den 80er Jahren, Hamburg 1982. Belangrijke impulsen voor deze visie kwamen uit de delen 1, 1975, en 2, 1977 en van Zerowork uit New York, hier met name de opstellen van Mario Montano, Notes on the International Crisis and Harry Cleaver, Food, Famine and the International Crisis. Vert: Het opstel van Mario Montano is in 1992 in Nederlandse vertaling verschenen, Mario Montano, Opmerkingen over de internationale crisis, pp. 42- 71, in: Oudenrijn, F. van, AUTONOMIE. Hoofdpijnen van het politiek-theoretisch project van Toni Negri, Uitgeverij Papieren Tijger, Breda, 1992
13. NACLA, Weizen als Waffe, Reinbek 1976?/1977. Vert: "U.S. Grain Arsenal", NACLA's Latin America and Empire Report, oktober 1975
14. Mike Davis, Die Geburt der Dritten Welt, Berlin 2004. Vert: Late Victorian Holocausts. El Nino Famines and the Making of the Third World, Verso, London/New York, 2001
15. Rainer Tetzlaff, Die Weltbank, München 1980
16. Blätter für Deutsche und Internationale Politik, Juli 2004, ook: <http://www.materialien.org/ agrar/SamirAmin.pdf>
17. Mike Davis, Planet der Slums, Berlin 2007. Vert: Planet of Slums, Verso, London/New York, 2006
18. Philippe Rekacewicz, Wer nicht bleiben kann muss fliehen, Le Monde Diplo, Duitse editie, maart 2008
19. Pun Ngai, Made in China. Women Factory Workers in a Global Workplace, Durham und Hong Kong 2005
20. Volker Böge, Die neue NATO als Kern der Weltmilitärordnung, AK 428, 08.07.1999
21. Helmut Dietrich, Harald Glöde, Kosovo. Der Krieg gegen die Flüchtlinge, Hamburg, Berlin, Göttingen 2000 (FFM deel 7) www.ffm-berlin.de/kosovo.pdf pag. 7
22. WamS 9.11.04
23. Detlef Hartmann, Dirk Vogelskamp, Irak. Schwelle zum sozialen Weltkrieg, Berlin, Hamburg, Göttingen 2003 (Materialien für einen neuen Antiimperialismus, speciale uitgave)
24. Zentralamerika Mexoko. Klassenkämpfe ohne Grenzen, Materialien für einen neuen Antiimperialismus deel 1, Berlin 1988
25. Mike Davis, Das Pentagon als globaler Slumlord, So oder So Nr. 14, herfst 2004, ook over de rol van de RANDCorporation en over de "Militarized Operations on Urbanized Terrain".
26. Joachim Hirsch, Sind die USA im Irak wirklich gescheitert? AK 527, p.7
27. Jeremy Scahill, Blackwater, München 2008
28. Thomas Rid (RAND Corp.), Wenn Generäle Politik machen, Die Zeit 16, 2008, S.15
29. Review Abella, America's University of Imperialism, zie www.atimes.com/atimes/Middle_East/JE03Ak01.html; vgl. www.rand.org.
30. Le Monde Diplo, Dt. maart 2008, p.11
31. <http://www.sfbgovernance.de>
32. Harald Neuber, Staat im Rückzug, 06.04.2008; <http://www.heise.de/tp/r4/artikel/27/27189/1.html>
33. FFM Heft 7, vgl. noot 17
34. Dominic Johnson, Abschiebung in die Sahara, taz 25.08.2004
35. AusgeLAGERt, Berlin, Hamburg 2005 (FFM, deel 10), p. 48 ev
36. Marokko Transit NON Stop, Berlin 2002 (FFM deel 9)
37. Helmut Dietrich vertelde op dezelfde bijeenkomst over de momenteel nog voortdurende regionale opstand in Tunesië tegen de high-tech fosfaatwinning, waarbij de plaatselijke bevolking wordt uitgesloten.
38. Eberhard Jungfer, Flüchtlingsbewegungen und Rassismus, in: Arbeitsmigration und Flucht, Berlin 1993 (Beiträge zur Nationalsozialistischen Gesundheitsund Sozialpolitik, deel 11)
39. Dirk Vogelskamp, Polizeigewalt gegen Migranten und Flüchtlinge www.materialien.org/texte/migration/Polizeigewalt.pdf
40. Martin Glasenapp, Die ihre Vergangenheit verbrennen, IZ3W Mei / Juni 2008, 32-35
41. Dirk Hoerder, Cultures in Contact. World Migrations in the Second Millennium, Durham, London 2000
42. Peter Linebaugh, Marcus Rediker, Die vielköpfige Hydra, Berlin, Hamburg 2008